

Adierazkortasuna euskaraz lantzeko proposamen didaktikoa: imitazio-jolasak

Propuesta didáctica para trabajar la expresividad en euskera: juegos de imitación

Proposition didactique pour travailler l'expressivité en basque : jeux d'imitation

A teaching proposal for expressiveness in Basque: imitation games

BASAURI ALBERDI, Jon
Elgoibar Ikastola
Euskara- eta gaztelania-irakaslea
jbasauri@elgoibarikastola.eus

OTAEGI ETXEZARRETA, Iñigo
Mondragon Unibertsitatea
Humanitate eta Hezkuntza Zientzien Fakultatea
iotaegi@mondragon.edu

DOI: <https://doi.org/10.59866/eia.v1i69.275>

Noiz jaso: 2024-01-22

Noiz onartua: 2024-03-14

Gazteei euskarak ez die balio funtzio premiazkoak asetzeko, gaztelania behar dute haserretzeko, pozteko, harritzeko; nor izateko, alegia. Hezkuntzan, oro har, ahozko jarduna ez da lantzen, ondorioz, orriotan euskaraz ahozko adierazkortasuna lantzeko sekuentzia didaktikoa proposatzen da. Ikasleek kaleko hiztunen hizketaldiak imitatzea da lanaren muina, helburua baita ahoskera eta gorputz-adierazpena erregulatzen ikastea eta askotariko baliabide linguistikoak ezagutzea eta erabiltzea.

Gako-hitzak: euskara, ahozkotasuna, adierazkortasuna, imitazioa, ahoskera, gorputz-adierazpena.

A los jóvenes el euskera no les sirve para satisfacer funciones apremiantes, necesitan el castellano para enfadarse, para alegrarse, para sorprenderse; para ser alguien. En la educación, en general, no se cultiva la práctica oral, por lo que en estas páginas se propone una secuencia didáctica para trabajar la expresividad oral y en euskera. El trabajo se centra en que el alumnado imite las conversaciones de los hablantes comunes, ya que su objetivo es aprender a regular la pronunciación y la expresión corporal y conocer y utilizar recursos lingüísticos diversos.

Palabras clave: euskara, oralidad, expresividad, imitación, pronunciación, expresión corporal.

La langue basque ne satisfait pas les besoins des jeunes, ils ont besoin de l'espagnol pour s'énerver, se réjouir, s'étonner. Dans l'éducation en général, l'activité orale n'est pas abordée, c'est pourquoi une séquence didactique est proposée pour travailler l'expressivité orale et en basque. Le travail se concentre sur l'imitation par les élèves des conversations des locuteurs dans la rue, dans le but d'apprendre à réguler la prononciation et l'expression corporelle, ainsi que la connaissance et l'utilisation de ressources linguistiques diverses.

Mots-clés : langue basque, oralité, expressivité, imitation, prononciation, expression corporelle.

Young people need Spanish to be angry, to be happy, to be surprised, to be themselves. In education in general, oral practice is not addressed, and therefore a teaching sequence is proposed to work on oral expressiveness in Basque. The core of the work is for students to imitate the conversations of speakers in the street, to learn how to regulate pronunciation and bodily expression, and to be aware of and use a wide variety of linguistic resources.

Keywords: Euskera, orality, expressiveness, imitation, pronunciation, bodily expression.

BASAURI ALBERDI, Jon and OTAEGI ETXEZARRETA, Iñigo (2024). «A teaching proposal for expressiveness in Basque: imitation games», *Euskera ikerketa aldizkaria*, 69, 1: 79-115.

1. Sarrera

Gaur egungo gazteak ez dira gai beren barruak euskaraz husteko, ez de-
zakete esaldia euskaraz bukatu gaztelaniarik erabili gabe. Testuinguru for-
maletan moldatzen dira nolabait, baina handia da mehatxatzeko, iraintzeko
edota zirtoan aritzeko ezintasuna (Garzia 2008; Sarasua 2023). Alderdi
formala eta idatzizko moldea gailendu dira hezkuntzan, eta apenas errepara-
ratu zaie alderdi informalarik eta ahozko moldeari. Aipatzen da zama ezin
zaiola eskolari bakarrik egotzi, baina adituak bat datoz: ikasgelek izan behar
dute adierazkortasuna lantzeko espazio (Garzia 2001). Eskolatik hasi behar
da, hortaz, iraultze-lana; horretarako, ezinbestean behar dira euskaraz ahoz-
ko adierazkortasuna berariaz landuko duten baliabide didaktikoak (Zabala
2013; García-Azkoaga *et al.* 2010).

Egin izan dira ahozko komunikazioa hobetzeko proposamen gutxi batzuk,
Josune Zabalarenak (2018) eta Joxerra Garziarenak (2008), kasurako; Mas-
ter Bukaerako Lan (MBL) honek ere noranzko berean egin nahi du ekarpe-
na, baina erregistro informalarik bete-betean helduz eta bestelako planteamendu
baten bidez; izan ere, esku-hartzearen muina imitazio-jolasak dira.
Hitz gutxitan, ikasleek kaleko hizlariak imitatuz ikasiko dute euskaraz adie-
razkor aritzen, eta, horretarako, audioak eta bideoak erabiliko dituzte. Bi
tailer-alditan banatzen da: ahoskera-tailerra eta gorputz-adierazpena lantze-
ko tailerra. Azken ekoizpenera bidean, imitazio-ariketak sarri-sarri egingo
dituzte, eta azken zeregina izango dute ahotsa eta gorputza uztartuz ahalik
eta egokien imitatzea.

MBL hau Gipuzkoako Tolosatik eta Tolosarako pentsatu da, baina trans-
feri daiteke Euskal Herriko beste edozein ikastetxetara, betiere tokian toki-
ko egokitzapenak eginda, ikasleen ezaugarriak eta herriko egoera soziolin-
guistikoa aintzat hartuta, ez baitira bertsuak izango Tolosako (Gipuzkoa),
Kanpezuko (Araba) eta Bankako (Nafarroa Beherea) abiaburuak, helburu-
mailak eta lanerako gaia.

2. Lanaren justifikazioa

Soziolinguistika Klusterrak (2022) argitaratutako azken datuen arabera, Tolosa gero eta euskaldunagoa da; ezagutzari dagokionez, % 70 pasatxo dira euskaldunak, eta % 15 ia euskaldunak; erabilera-datuak aintzat hartuta, etxean % 36k darabil euskara, eta % 20 pasatxok biak darabiltzate, euskara eta gaztelania; kalean, biztanleen erdiak baino gehiago ari dira euskaraz (% 52). Horien artean, haurrak dira euskaraz gehien egiten dutenak (% 76), gazteak gutxixeago ari dira haurren aldean (% 67), eta, adinean gora egin ahala, erabilera apaldu egiten da (helduek % 50, eta adinekoek % 30).

Edonola ere, ikerketaren lagina kalera mugatzen da, ez ditu ikastetxeak kontuan hartzen. Praktiketari lau hilabete eman ditugu ikasgeletan, korridoreetan, jolastokian... belarriak adi; egiazki, aldea sumatzen da erabilera-datu ofizialen eta ikasleek eskola-giroan dituzten ohituren artean. Lagunarteko elkarriketetan bederen, etengabeko kode-alternantzia dabilta, espainolezko esapideak txertatuz: «Iepa! ¿Qué pasa?»; «Bai zea, no me jodas!»; «Si nik ez dizut ezer in, gilipollas!». Ez da hizkuntza gaitasuna adin-taldea neurtzen duen tokiko ikerketarik, baina esamolde horiek badira erdararako joeraren seinale. Ez da Tolosako kontua soilik, Euskal Herri zabalean ere hala dela frogatzen dute Bereziartuak, Guiradok eta Alonsok (2023) eta Altunak (2023); haiek ikertutakoaren arabera, laugarren mailako gaztetxoek erabiltzen dituzten esamoldeen % 65,55 erdarazkoak dira, euskarazkoak % 29,9, eta hizkuntza biak nahasita erabilitakoak % 5,26. Irain eta biraoen kasuan, nabarmenagoa da aldea: erdaraz % 78,08 jaso dira, eta euskaraz % 21,92. Kontuan hartzekoa da % 63,97k etxeko hizkuntza euskara dutela, edo euskara eta erdara.

Adierazkortasunean dagoen kamustasuna identifikatu genuenez gero, masterreko praktikaldian diseinatu beharreko sekuentzia didaktikoa horixe lantzeko baliatu genuen, eta MBL hau haren segida naturala da. Sekuentzia didaktiko hartan gehiegi eskatu zitzaizen gauza onerako: egoera bat abiaburu izanda, hiru-lau laguneko taldeetan lagunarteko elkarriketa labur bat idatzi eta ahotsez eta gorputzez antzeztea. Ez gaude hori eskatzeko puntuan, hainbat arrazoiengatik –oinarri teorikoan aletuko dira aurreraxeago–. La-

nerako behar beste baliabide eta patxada eman gabe ere, testuetako batzuk txukun samar taxutu zituzten; hona hemen, adibide bat:

1. taula. Ikasleek ahoz antzezteko idatzitako elkarrizketa (gerok egina)

Testuingurua:

Bi lagun autoz zoazte herritik zehar, eta zebra-bidean geratu egin zarete oinezko bat pasa dadin; hasi da pasatzen baldar antzean, eta eskuetan zeramatzan poltsak erori zaizkio.

Antzezak:

- Markel (kopilotua)
- Lander (gidaria)
- Alex (oinezkoa, erosketekin doana)

Elkarrizketa:

MARKEL: Joan hadi azkarrago, ez gattuk-eta iritsiko!

LANDER: Ez al dek ikusten ezin detela?

(...)

MARKEL: Ai ama! Erosketa guztiak erori zaizkiok!

ALEX: Kaka zaharra!

MARKEL: Hi, kendu hadi paretik!

ALEX: Zer kristo? Joan hadi pikutara, lotsagabea!

LANDER: Baldarra gizona gero...

MARKEL: Horri windowsa esaten zaiok gure etxean.

«Windows» eta «zer kristo?» egokiro txertatuta daude, beste kontu bat da horiek zer doinutan, nolako aurpegieraz esaten diren. Horretan aritu ziren eskasen, eta balio izan zien sekuentzia honek herrera sentitzeko. Hala moduz eta presaka egin zen sekuentzia didaktikoa, ez zen nahikoa tarte hartu ahotsak eta gorputzak erregulatzeko, baina, denbora izanda ere, irakasleok ez ginatkeen gai izango orientabide egokiak emateko, ez baikenuen formakuntzarik.

Sekuentzia ixte aldera, eskatu zitzaaien idatz zitzaten saio-sortaren indarguneak eta ahulguneak; iruzkinek adierazten dute, oro har, entretenitzeaz

gain, esateko beste modu batzuk ikasi zituztela, baina denbora-tarte labur-
regia izan zutela eskatutakoa fundamentuz egiteko.

2. taula. Sekuentzia ebaluatzeko galdetegiko erantzunak (gerok egina)

Euskaraz hobeto adierazteko esaldiak ikasi ditut eta ondo pasa dut.
Oso ondo dago hau praktikatzea, dibertigarria da, oso arraroa izan da niretzako.
Kosta egin zait lagunen aurrean imitatzea.
Zerbait oso berria izan da.
Lotsa kentzeko ondo egon da.
Teoria aspergarria egin zait.
Denbora oso gutxi izan dugu.
Gehiago entseatu behar da.
Oholtzan egin beharko litzateke.

Haiek idatzitako testuak antzeztu zituzten oroz gain, baina, bidean, tar-
teka eta oso labur izan bazen ere, pantailan erakutsi zitzaizkien esketxak
imitatu zituzten, testua paperean transkribatuta emanda; zenbait esalditan,
gerturatu ziren jatorrizko hiztunaren jardunera. Segituan irudikatu genuen
MBLaren funtsa: hiztun eredugarriak pantailan, eta nerabeak haiek imita-
tzen.

Hala, eskualdeko hainbat lagun grabatu genituen askotariko testuingu-
ruetan mintzo zirela: batzuk haserre zuketan, beste batzuk txantxa-giroan
hiketan, eta abar. Kalera jo genuen langai bila motibo askorengatik, baina,
batik bat, praktikaldiko sekuentzian erabilitako esketxak –ETBko saioetatik
eta euskarazko pelikuletatik hartuak– ez zirelako kaleko hizkera biziaren
adibide; ez da gauza bera, esaterako, «ostia» eta «kontxo» esatea. Ezin zaiz-
kie irakatsi gerok kalean erabiliko ez genituzkeenak.

Imitazioan ardaztuko dugu, hortaz, gure proposamen didaktikoa. Balia-
bide honen azterketa ez da oraingo kontua eta hizkuntzalari askok azpima-
rratu dute hizkuntzaren jabekuntzan daukan garrantzia. García Ángelesek

(2007) imitazioak eta behaketak gazteleraren ahoskera hobetzen laguntzen duela defendatzen du bere artikuluan, eta argudioen artean Piageten imitazioaren kontzeptua jasotzen du: «Imitazioa umeak errealitatea ulertzeko eta munduarekin harremanak izateko darabilen saiakeren espresibidea da» (Ginsburg eta Oppen 1977: 38). Ezin dugu ahaztu, inola ere, ikasleentzat imitatzea ez dela kontu arrotza, ume-umetatik egiten baitakite.

Nazioartean *speaking drilling* delakoa hainbatetan aplikatu izan da, eta, besteak beste, onurok dakartza: inplikazioa handitzea, konfiantza handitzea, ikaskideekin harreman gehiago izatea, kontzientzia handitzea, lexikoa ikastea eta ahoskera hobetzea (Mauliyana 2021). MBL honek alderdi horietan eragin nahi du, Sarasuak (2013) dioen bezala, metodologian iraultze-lana eginez, bestelako lan-dinamika batzuk proposatuz, elkarreraginean eta ikasleak sortzaile roletik arituz.

3. Hurbilpen teorikoa

3.1. Euskararen diagnosis

Etorkizuneko sekuentziak diseinatu aurretik, euskara eta euskal komunitatea galgatzen duten arrazoiez ari behar da. Askotariko metaforak erabili dira euskararen larriaz gogoetatzeko: *impasse* egoera eta bidegurutzea (Amonarriz 2019), Urbiako lainopea (Sarasua 2013), edalontzia –betea, erdi-betea, hutsa; nondik eta nola begiratzen den–, minbizia (Sarasua 2023) eta eskailera mekanikoa (Iurrebaso 2023). Arantzazutik Urbiarainoko bideak euskalgintzaren bilakaera islatzen du, azken hamarkadetan eginiko behetik gorakoa; Sarasuaren (2023) iritziz, behin Urbian egonik, bi aukera ditugu: «Urbian goxo-goxo geratu, txorizo-pintxo bat jan eta Arantzazura jaitsi, edo Aizkorrira abiatu».

Urbiara bidean lorpenak hamaika izan dira –euskara batua, kasurako–, baina, hobekuntzen garaian, paradoxikoki, hobetzekoak bistaratu ziren; Sarasuaren (2023) ustetan, hutsunerik handienetako bat honakoa da: «Ez gara gai izan motibazioa, ezagutza eta erabilera elkar elikatuz orekatzen dituen garapen bat sortzeko». Euskara diglosia-egoeran dago beste bi hizkun-

tzekin elkarbizitzan, eta Iurrebasoren (Arbelaitz eta Arruti 2023) ustetan, erdara horiek izan dira olioztatze horren baldintzatzaile nagusiak: «Euskara ez izateak beharrezkoa ia ezertarako, lan munduak, hedabideen esparruak, marko juridikoak, handik eta hemendik *de facto* erdararen alde egiten den diskriminazio positiboak..., ia denak baldintzatzen du euskararen subordinazio egoera iraunkortzera eta areagotzera».

D ereduari esker, euskararen ezagutza nabarmen hazi da, baina dakitenak askoz gehiago dira erabiltzen dutenak baino (Sarasua 2013; Amonarriz 2019; Diaz de Gereñu 2017). Aditu gehienek diote euskara gutxi darabilgula –zortzi herritarretik batek (Soziolinguistika Klusterra 2022)–, baina Iurrebasok diskurtso orokortuaren ikuspegia iraultzen du honako ondorio honen bidez: kontuan hartuta zeintzuk diren euskara erabiltzeko ditugun aukerak, euskararen erabilera altua da. Izan ere, erabilera balioztatzeko, Iurrebasoren (2023) hitzetan, ikusi behar da gaitasunean non gauden. Ikerketan frogatu duenaren arabera, euskaraz erraz egiten dutenen kopurua ez da hazi, eta egilearen ustetan, euskararen biziberritze-prozesuan lehentasunetako bat izan behar du.

Sarasuak (2013) bat egiten du Iurrebasorekin, eta aipatzen du gaur egungo euskaldunak beharrezko dituela corpusezko eta espresiozko baliabideak, baina baita baliabide arrazoibidezkoak, psikologikoak, jakintzazkoak eta emozionalak ere. Fokua lehen bietan jarrita, Iurrebasok (Arbelaitz eta Arruti 2023) honako galdera egiten du: «Zer tresna eman ahal zaizkigu euskara hain erraz erabiltzen ez dugun euskaldunoi, gure euskara zorrozteko eta horrekin batera bizitza errazago eta euskaldunagoa egiteko?».

Sarasuak (2023) ere kezka bertsuak ditu aipagai, eta bi multzotan sailkatzten ditu aurrerantzean egin beharrekoak: pausoak eta jauziak. Esaterako, corpusaren alorrean pausoak ematea dagokigu: «Adierazkortasun falta handia dago, kolorea falta zaigu. Potentzia espresiborik ez badago, erabilerarik ez» (Sarasua 2023). Horrexeri lotuta, pausoa bainoago, hezkuntzan jauzia eman behar delakoan dago Sarasua (2023): «D ereduak ez du lortzen XXI. mendean hitzun osoak izango diren belaunaldiak sortzea [...] D eredu birpentsatu behar da».

Corpusa eta hezkuntza, adierazkortasuna eta eskola. Horietan jarriko da arreta datozen ataletan. Hezkuntzak zer funtzio bete behar du corpusaren alorrean? Nola ekoitzi gaur egungo munduan euskaraz bizitzeko gai diren hiztun osoak? Zer egitea dagokio eskolari? Eskolak zer tresna eman beharko lizkioke hiztunari?

3.2. Ahozko komunikazioaren lanketa hezkuntzan

Ahoz egoki eta zuzen jarduteko beharra gero eta gehiago aipatzen bada ere, orain arte, gazteei ez zaie hala aritzeko aukerarik eman: «Eskola-sistemak ahaztu egin ohi ditu ahozko komunikazioarekin lotutako hizkuntza-trebetasunak [...] Oinarrizkoak dira ikasgai guztietan jakintza eraikitzeke behar diren gaitasun kognitibo-linguistikoak garatzeko» (Eusko Jaurlaritzza 2016: 283). Beste hitz batzuk erabilia, antzekoa dio Egañak: «Eskolak mutu hezten gaitu [...] Nor da ikasle ona? Isilik dagoena [...] Eskolak beste urrats bat eman beharko luke gaztetxoak ahoz trebatzeko» (Euskal Kultur Erakunde 2018).

Arrazoi ugari daude ahozkotasuna lantzearen atzean: irakasleen prestakuntza eza (Perez 2014); kontzeptuaren beraren esanahi lausoa (García-Azkoaga *et al.* 2010); metodologiak pentsatzeko, ebaluatzeke eta helburuak zehazteke zailtasunak, alegia, lanaren beraren sistematizatzea (Dolz eta Schneuwly 1997; Perrenoud 1991). Garziaren (2008) irudike, ordea, kontu zailak begitantzen zaizkigu ausartzea falta zaigulako; ildo bertsutik, Oñederak (2019) dio ahozkotasun kontuak ez direla erosoak.

Zabalak (2013) testuliburuen inguruan eginike azterketak berretsi egiten du askoz ere gehiago direla idatzizkoak lantzen duten materialak, ahozkoak lantzen dutenak baino; are, ahozkoak lantzen den apurretan, jatorrizko lan-gaiak testu idatziak izaten dira. Perrenouden (1988; Garcia-Azkoaga *et al.* 2010) iritiz, ezinbestekoa da ikerketak martxan jartzea ahozkotasuna inguratzten duena xeheke ezagutzeko, eta, horren ondotik, baliabide didaktike egokiak sortzeko. Gaur-gaurkoz, ordea, gutxi lantzen da, eta bideari ekiteke gogotsu dauden irakasleak bide-orririk gabe sentitzen dira (Perez, Azpeitia *et al.* 2015).

3.3. Ahozko komunikazioaren ezaugarriak

3.3.1. Egokitasuna eta adierazkortasuna

Ahozko komunikazioak bere kode propioak ditu (Garzia 2008) eta harreman baten gisan ulertzen da: «Orainaldikoa eta bizia, esatari-norentzako(ar)en arteko *feedback*» (Perez; Azpeitia 2014: 45); lastertasun horretan, ohikoak dira egiturarik eza, bat-batekotasuna, gramatika-arauetara ez murtzea edota ezaugarri fonetiko eta prosodikoak. Hala ere, eskolaren jomuga –ahozkoan ere– zuzentasuna izan da (Mielgo eta Ocio 2021), baina Garziak (2008: 33) dio egokitasunari eman behar zaiola lehentasuna: «Eskolaren xedea da akatsik gabe idaztea edo hitz egitea; hiztunok, ordea, bestelako xedeak lortzeko dantzatzen dugu ia beti mingaina edo luma: gure burua lasaitzeko, inor txunditu, uxatu, liluratu, kontsolatu edo mintzeko». Are, Sarasolaren ustez (2002: 142), egoki jarduteko garaian, zuzentasuna oztopoa da: «Ez dugu ahaztu behar norma eta hizkuntza bizia etsai direla»; Oñederra eta Jauregi (Oihaneder Euskararen Etxea 2021), gehiegizko zuzentasuna eskatzen delakoan daude, eta hala diote: «Umezurtz konplexua dugu [...] Ez ditugu arauak behar, gidak baizik, mapak».

Kalitatezko ekoizpena izateko, egoki jarduteaz gain, zuzen eta jator ere jardun behar da. Hori da Garziak, Egañak eta Amonarrizek (2004: 24) ateratako ondorioa, Sarasolak 1997an eginikoa aintzat hartu eta moldatu ostean. Haien hitzetan, euskara zuzena da «Euskaltzaindiaren arauen arabera-ko euskara»; euskara jatorrari buruz, ostera, honakoa diote: «Euskararen senaren edo usadioaren arabera-ko euskara [...] “Entrenatzailea zirkunstantzia aurpegiarekin atera zen aldageletatik” euskara zuzena izan liteke akaso, baina ez da jatorra [...] “Entrenadoriak hala moduzko aurpegiaz urten zeban bestuarixotik”, aldiz, jatorra da»; eta, hirugarrenik, euskara egokia da «bere xederako egokia dena» (Garzia *et al.* 2004: 24). Hitztunaren talaiara etorrita, «aldian aldiko egoeran hartarakoxe egokia den hizkera erabiltzen jakin eta asmatzea» da hitzun egokiaren eginbeharra (Garzia *et al.* 2004: 24).

Garzia (2008: 32) Mitxelenarekin akordatzen da, batik bat hark hizkuntzaren eta aizkoraren artean egindako metaforarekin: «Hizkuntza bat, gurea nahiz inorena, ez da gizarteko mintzabide eta adierazpidea besterik. Ona da,

beraz, elkarrekin mintzatzeko eta elkarri gogoetak adierazteko delarik, mintzatzeko eta adierazteko balio duelako; horrexegatik beragatik da ona aizkora zorrotza, ebakitzeko sortua delarik, eta aizkora kamutsa, berriz, txarra». Aditu gehienen ustez, gazteek euskara kamutsa daukate, ez dakite nola esan gauzak bitxi (Garzia 2008; Egañak Euskal Kultur Erakundean 2018); Zalbideren (2002) hitzetan, ez dira moldatzen testuinguru informaletan eta intimoetan. Horixe da kezkarik handienetakoa Garziaren, Egañaren eta Amonarrizen ustetan (2004: 29): «Adierazpide indartsuen bila beti erdarara jotzeko joera».

Egañak (Euskal Kultur Erakundea 2018) adibide batekin azaltzen du hiztunon adierazkortasunaren eskatea: «Guk lehen “vertebra” esaten genuen, eta orain denok dakigu “orno” dela, ados; baina guk bagenekien esaten, “hi ekar ezak lapitza, bestela bigarrena paretak emango dik” [...] Orain ez dute mehatxatzeko gaitasunik mingainaren puntan». Eta ez badute adierazkor izateko moduko euskara zorrotzik, Garziak dio hiztunak gal litezkeela: «Axola dioten gauzetarako balio badio, erabiliko du hiztunak hizkuntza; balio ez badio, batera egingo dizkio kaixo eta adio» (Garzia 2008: 34). Horrenbestez, euskara biziko bada, Sarasuak (2013) dio eskolak eskura jarri behar dituela eroso bizitzeko baliabideak, euskarazko hitz eta esamolde askotarikoak.

3.3.2. Ahoskera eta gorputz-adierazpena

Aurreratu da ahozkotasuna lantzeko eragozpenak asko direla –esanahia- ren lausotasuna, lanaren sistematizatzea, eta abar–; ahoskerara etorrira, Marinek (2015), antzeratsu, azaltzen du ez dagoela lanketarako oinarririk. Geure mugetatik harago ere hala da, Hendersonek (*et al.* 2012) ondorioztatzen baitu ahoskera irakasteko arreta falta handia dagoela hezkuntza-testuinguru ia guztietan, eta Tergujeffek (2012) beharrezkotzat jotzen du lehenbailehen ahoskera-estrategietan pentsatzea.

Marinen (2015) ustez, ahoskera lantzeko lehen pausoa da deszifratzea nola hitz egiten dugun, sinesgarritasuna erdieste aldera. Oñederrak (2021) dio, bide beretik, hitz egiteko maneretan arakatu behar dela: «Euskara ikas-

ten dutenek edo, euskalki batetik abiatuta, batua ikasten dugunok ikasi behar dugu lehendik ez geneukan partitura baten arabera kantatzen, antzetzen, gauzatzen hizketa». Marinentzat (2015) prosodia horixe da, testua partitura baten moduan ulertzea, eta ahots gora irakurri behar denean, hitz bakoitzak eskatzen duen doinua ematea; azkenean, testua bera irakurri ez, kantatu egin behar omen da, eta ez hizka, ezpada esaldika.

Oñederrak (2021), era berean, azaltzen du euskarak ez duela ahoskerasistemarik, azpisistemak bai, euskalkien fonologia, hain zuzen ere; sistemarik ez izate horrek, besteak beste, ekarri du hegoaldean azentua gaztelanierena hartzea, eta iparraldean frantsesarena. Marinek (2015) dio, adibide bat aipatzearren, euskarazko agurrak erdal-doinuan ahoskatzen ditugula. Joxe Migel Iztueta *Lazkao Txiki* zenak ere esan zuen erdaraz ariko gabela euskaraz ari garelakoan (Mujika 2023).

Ahoskera zaintzen hasteko garaia dela iruditzen zaio Oñederrari (2021): «“a” organikoa edo ergatiboa ahanzea baino askoz errazago onartzen zaio hizlari bati “eZDakit”, “eZDut” esatea sistematikoki edo *jarrai, teologia, gaztelaniazko “j” bezalakoaz egitea hitzaldi batean ere*». Beste adibide bat aipatzekotan, Iñaki Gurrutxaga (2023) bertso-irakasleak, esaterako, urtero egiten du aproba Urola Kostako ikasleekin “il” ahoskatzen, horretan ere espainolezko “y” ahoskatzeko joera hartu baita, betikoa “l” bustixeagoa ahoskatu beharrean; gaur egun, Urola Kostako hamar gaztetxotatik bakar batek ahoskatzen du ondo. Sistema baten premia aldarrikatzen du Oñederrak (2021), zeinetan batua eta euskalkiak uztartuko diren, bakoitza hizkeramaila baterako baliatuz, baina biak ere doinu eta ahoskera bertsuz, euskalkien fonologian oinarrituz.

Ahotsez ez ezik, gorputzez ere egokitzen gara testuingurura, begiraden, keinuen eta abarren bidez; gorputza eta hitzak koordinatu egiten ditugu, eta biekin komunikatzen dugu (Garzia 2008). Are, Iresek eta Turrek (2016) adierazten dute gorputz adierazpenaren komunikaziorako indarra: «Gorputz-jarrerek gure gogo-aldarteak salatzen dituzte; gorputza komunikazio-eta proiektzio-eragilea da; irudiak hitzek baino lehenago proiektatzen du. Ikaslea horretaz “konturatzen” den unetik bigarren aldiz jaiotzen da, eta praktikarekin bere abstrakzio-gaitasuna handitzen du» (Ires *et al.* 2016: 34).

Zabalak (2013) berretsi egiten du psikologoaren ikuspegia aintzat hartuta; diotenez, komunikazioan hitzak % 7ko garrantzia du, ahotsak % 38koa eta gorputzak % 55ekoa. Marinek (Euskal Idazleen Elkarte, 2011) dio ahotsa bezalaxe, gorputza eta emozioak ezin direla ahaztu hizkuntza irakasteko garaian, eta proposatzen du papera eta hitza binomiotik atera, eta komunikazioa hiru dimentsiotan ulertzea: papera, ahotsa eta gorputza (Marin 2015).

3.3.3. *Euskalkiak eta hitanoa*

Hiztun osoak ekoizteko bidean, Sarasuaren (Euskaltzaindia 2023) uste-tan, aurrera begirako pausoetako bat da euskalkiekin eta hitanoarekin zer egin pentsatzea; hizkera funtzionalak izateaz gain, Sarasuak (2023) dio euskalkiek edo hitanoak ase lezaketela motibazioaren alderdia: «Euskara motel xamar batek nekez betetzen du funtzio motibatzailea, euskalkietan nor-ago sentitzen dira gazteak». Halere, gaurko gazteek urruneko sentitzen dute irakasten zaien batua, (Martínez Bermúdez 2010); Amurizak (Conferencias y trabajos diversos 2013) dioen gisan, «ez zaio ikusten komunikazio naturalerako baliorik».

Batua eta euskalkiak ez dira elkarren osagarritzat hartzen, bada, hain justu, Marinentzat (Euskal Idazleen Elkarte 2011) batak bestea elika dezake: «Batuaren oso ikuspuntu xelebrea daukagu, euskalkiak alde batera uzten dituen euskara batu bakar eta zozo samar bat egiten dugu, baina haie-tatik asko hartu dezakegu euskara batua eginda ere». Iritzi bertsukoa da Juan Luis Zabala (2020), eta batua kolokial baten alde egiten du: «Uste dut hobe dela euskara batuari forma kolokialak ematea, euskara batuari kolokiala izateko aukera ukatzea baino [...] Batu zikina ere batua da». Formala-go edo kolokialago aritu: horretan dago gakoa Jauregi eta Oñederraren (Oihaneder Euskararen Etxea 2021) arabera, hautematea zer den egokiago testuingurua eta hartzailea kontuan hartuta. Amurizaren (Conferencias y trabajos diversos 2013) ustetan, kamustuta daukagu bisio hori, ez dakigu hizkera egokitzen tabernatik hitzaldira.

Hiketa apenas egiten da gazteen artean, eta Alberdiren (1996) ustetan, horren motibo nagusiak dira genero-banaketa eta adina –nagusiagoari, oro

har ez baitzaio hika egiten—, baina, aldi berean, Alberdik dio aldagai horietan ez izan litezkeela erabileraren onerako, hizlarien artean berdintasuna egotekotan. Elkartasunaren, etxekotasunaren eta lagunartekotasunaren mintzaira dela dio Alberdik (1996), egoera informaletan erabiltzeko erregistro egokia; halaber, gazteek adiskidetasunarekin lotzen dute hitanoa (Alberdi 1996). Ozaitari (2014) begitantzen zaio hikako moldea —euskalkiak bezalaxe— gazte-hizkera bizietan sakontzeko aukera bikaina izan daitekeela.

3.4. Ahozko komunikazioa nola landu

Ahazkotasuna eta aurrez aipatutako ezaugarri horiek guztiak ez dira lantzen, ez dago horretarako materialik (Zabala 2013), baina badira salbuespenak, Garziari (2014) iruditzen zaio Iparraldeko gazteekin ahazkotasuna beste era batera lantzen dutela eta, ondorioz, jendaurrean aritzeko beldur txikiagoa dutela. Dena den, Zabalak (2016) dio egoera soziolinguistikoa hartu behar dela aintzat ezer kopiatu edo diseinatu aurretik, eta erabaki didaktikoak paisaia horren arabera hartu behar direla.

Zabalak berak sortu ditu ahazkotasuna lantzeko sekuentziak, eta ondorioztatzen du beharrezkoa dela ahazkotasuna lantzea eredu errealeatik gertu egongo diren testuekin, ahazkotasunaren ezaugarriak dituztenekin, eta ez idatzizko moldetik egokitutako testuekin (Zabala 2016). Dolzek eta Scheneuwlyk (1998) generoa jartzen dute erdigunean, haien aburuz, hizketan egoki aritzen ikasteko beharrezkoa baita testu-genero batetik abiatzea, egoera komunikatibo errealeko batetik. Aspaldion, joera hori nagusitzen ari da hizkuntzen irakaskuntzan, esaterako, HABEren HEOC Curriculumean (2020: 29) halaxe definitzen da lan-ildoak: «Elkarreragin sozio-diskurtsiboan ardatzua, hizkuntzaren ikuspegi komunikatiboan oinarritua, ekintza komunikatibotik definitua, eta euskararen ezaugarri eta egoera soziolinguistikora egokitua».

Atal honen galderari zehatz erantzuten dio Cuenca Villarínek (2019), eta bere ustez gakoak da adierazkortasuna eta ahoskera zehar-lerro bilakatzeko; funtsean, une oro gabiltza ahoskatzen, eta Villarínek dio ikasgelan sortzen diren elkarrizketa oro baliatu behar dela adierazkortasuna erregula-

tzeko. Zeharkako eta berariazko lanketa dela-eta, Amonarrizek, Arrutik eta Osak (2004), Payak (EHB Jardunaldiak 2020) eta Barandiaranek (Perez 2020) esperientziaren ideia eranstean dute; beraien ustez, ikaskuntza sakona izateko, beharrezkoa da ikasleak sortzaile izatea, egiten aritzea, egiten duguna oroitzen baitugu, kontatzen digutena bainoago (Payak esana, EHB Jardunaldiak 2020). Sarasuak (2013), era berean, aipatzen du esperientziaren bitartez, ikaslea senti daitekeela komunitate baten parte, eta Garziak (2007) bertsolaritzaren adibidea egokitzen dauka, talde-ariketa bat izaten delako gehienetan, ahozkoasuna lantzen delako, diskurtsoak eratzen dituztelako hizkuntzaren zirrikitu linguistikoetan arakatuz, eta abar.

3.5. Imitazioa

Bertsolaritza bezalatsu, antzerkia ere bide egokia da ahozko adierazkortasuna lantzeko (Marin 2015). Dramatizazioaren bitartez, ez da antzerki zuzendaririk, eszenograforik edo aktorerik formatu nahi Motosen (Martínez Lirola 2021) arabera, ezpada ikasleak euren ahalarren kontzientzia har dezaten. Zabalak (2018) ere antzerkigintza gakitzen dauka, eta uste du euskal hitzunik lortzeko bidean tresna emankorra dela.

Teknika dramatiko sail zabalaren parte dira imitazioak (Martínez Lirola 2021). Beste herrialde batzuetan aplikatzen da imitazioaren teknika, *speaking drilling* deituraz da ezagun, eta batik bat ingelesa irakasteko erabili ohi da. *Drill* hitzak, beste adiera batzuen artean, *simulakro* esan nahi du, eta, funtsean, ariketaren zentzua da entzundako eredu bat entzun eta errepikatzea (Aini *et al.* 2020). *Drillingari* buruzko hainbat ikerketak frogatzen dute teknika aplikatzeak onura mordoak dakartzala, halere, arreta izan behar da zenbait alderditan: ereduaren ulergarritasun-falta, errepikapen mekanikoan ez erortzea, eta jendaurrean aritzeko eta epaitua izateko beldurra (Aini *et al.* 2020).

Onuren artean, ostera, hauexek dira azpimarragarrienak: ahozko jariora hobetzea, ahoskera hobetzea, baliabide linguistikoak eskuratzea eta aplikatzea, segurtasun handiagoz mintzatzea eta ikasleek aktiboki parte hartzea (Anderson, 2015; Özbekek 2014 eta Jurinoviček 2016 [Martínez Lirolaren

lanean (2021)). *Speaking drilling* estrategian oinarritutako sekuentzia didaktiko bat aplikatu zuten Ainik, Khoyimahk eta Santosok (2020), eta sekuentzia hasieran zehaztutako helburuak –paragrafo honen hasierakoak– bete egin zituzten ikasleen erdiek baino gehiagok; ahoskeran aritu ziren ondoen (Maullyana 2021).

Imitatzea, era berean, Zabalaren (2018) aburuz, ez da berria ikasleentzat, txikitatik ikasten baitugu ikusi eta entzundakoa imitatuz: «Sekula erreparatu diozu hizketan oraindik hasi ez, baina telefono elkarrizketa baten plantak egiten ari den haurrari? Telefonoa hartzen du, doinuaren eta erritmoan aldaketak egiten ditu, aurpegi eta gorputzarekin keinuak, isiltzen da entzuten ariko balitz bezala, eta gero berriz hasten da hizketan. Komunikazio ekintza hau ezaguna zaio etxean edo bere gertuan dituztenengan ikusi duelako, eta helduek egiten duten hori imitatzen ari da» (Zabala 2018: 25-26).

Marinek (2015) ere antzetzearen onurak zerrendatzen ditu euskalduntze bidean: «Zero mailatik abiatu den ikasleak testuak buruz ikasi eta antzetzearen poderioz, hitzak doinuaren txertatuta barneratzen ditu, emozio jakin batekin lotuta, gorputzean grabatzen zaizkio. Eta gutxien espero duzunean, tabernan gaudela esaterako, zapla botako dizu, natural-natural, esaldi oso bat egoerara primeran datorrena. Aktore mordoxka bat ezagutzen dut horrela euskaldundu direnak. Ikasketa guztiak D ereduan egin eta hitz bat esateko gai ez zela iritsi zenarentzat (ez pentsa gutxi direnik horrelakoak), aukera paregabea da sentitzeko euskarak ere balio duela komunikatu eta dibertitzeko» (Marin 2015: 469-470).

4. Metodologia

Hurbilpen teorikoan bistaratu dira zenbait hutsune, eta datozen orriotan, horiei erantzuteko ahalegina egingo da sekuentzia didaktikoa aletuta. Lehenik, ordea, metodologiaren alderdirik garrantzitsuenak nabarmenduko dira:

3. taula. Sekuentzia didaktikoaren metodologia (gerok egina)

Estrategia metodologikoa	Sekuentzia didaktikoa.
Non	Tolosako Herrikide ikastetxean, DBHko 3. mailako ikasleekin.
Ikasgaia	Euskara eta Literatura.
Saio-kopurua	10 saio. Hala ere, normala izan liteke zenbait dinamika –batez ere tailerrei dagozkienak– lantzeko denbora gehixeago behar izatea, eta ez litzateke seinale txarra izango; elkarreraginezko prozesua izanik, eztabaidak edota koebaluaioak luza litezke, eta garrantzitsua da horiei bide ematea. Gutxi gorabeherakoa da, beraz, saio-kopurua.
Irakaslearen rola	Gidari-lanak egingo ditu, baina ez du irakatsiko, horretarako daude hizlariak, imitazio-ereduak, alegia. Irakasleak testuingurua emango die ariketei, aurrezagutzak aktibatu, galdera irekiak egin, ikasleak aktibatu, zirikatu, motibatu... Irakastea bainoago, norabide bat proposatzea da irakaslearen zeregina, eta norabide horri eustea, sekuentzia didaktikoaren garrantzia hasieratik azpimarratzea, ikasleen inplikazioan eragitea.
Espazioa	Ikasgela, etxea eta aretoa. Ikasgelan egingo dira saioak, baina sekuentzia honek eskatuko die ikasleei etxean lanean jardutea, bakarlanean, haien imitaziorik onenaren bila. Klaseko dinamikak bakarka zein taldeka egingo dira, baina elkarreragina eta parte-hartzea direnez ardatzetako bi, ikasle-taldea U forman jarriko da, denek denak elkar ikusteko, eta imitatu behar deno, U-aren erdian jarriko dira. Azken ekoizpenari dagokionez, hizketaldi luze samar bat imitatu beharko dute ahotsez eta gorputzez. Plana izango da etxean entseatutako hori, ikasgelan egin ordez, areto batean jendaurrean imitatzea.

Baliabideak	<p>Ikasgelan:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Espazio zabala – Aulkiak eta mahaiak – Wifia – Entxufeak, argindarra... – Pantaila eta proiektagailua – Irakasleak bere ordenagailua – Ikasle bakoitzak ordenagailu bana – Ahots-grabagailua – Bideo-grabagailua – Ikasle bakoitzak ispilu bana <p>Etxean:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ispilua – Ahots-grabagailua – Bideo-grabagailua <p>Aretoan:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Oholtza – Aulkiak – Proiektagailua – Bideo-grabagailua
Materiala eta ariketak	<p>Imitazio-ereduak: Tolosaldeko herritarrak agertzen diren ikus-entzunezko euskarriak izango dira, audioak zein bideoak, gerok grabatuak. Bestalde, sareko edukiak ere erabiliko ditugu:</p> <p>Ahotsak.eus</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Herri Txiki Infernu Handi</i> saioa – Youtube. EITB. <p>Bestalde, Joxerra Garziak (2008: 361), Josune Zabalak (2018) eta Eusko Jaurlaritzaren Hezkuntza Sailak (d. g.: 10) proposatutako hainbat ariketa baliatuko ditugu:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Dikzio-ariketa – Arnasketa-ariketak – <i>Bala-bala</i> – Ispiluari keinuka

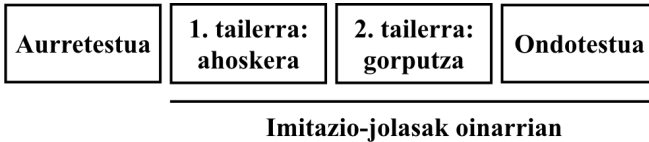
<p>Ebaluazioa</p>	<p>Ahazkotasuna ebaluatzeko zailtasunak ditugu (Dolz eta Schneuwly 1997; Perrenoud 1991), baina ez da proposamen honen kasua. Imitazio-ariketak dira sekuentziaren ardatz, eta imitazio bat egoki egin den edo ez epaitzea ez da ariketa zaila, jatorrizko ereduak eskura daukagulako une oro alderatzeko. Dena den, sekuentziak hiru ebaluatzeko modu izango ditu:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Autoebaluazioa – Koebaluazioa – Ebaluazio sumatiboa <p><i>Autoebaluazioa</i> egingo da lehen saiotik azkenera arte. Zenbaki bidez erantzun beharko dituzte hainbat galdera, hausnartu beharko dute oholtza gaineko sentipenez edota merezi duten notaz. Horretarako, fitxa bana emango zaie galdera-sorta batekin. Ez dute intuizio soil ez erantzungo, hasiera-hasieratik komunikatuko zaie, esaterako, azken ekoizpena nola ebaluatuko den, zer errubrika erabiliko den; beraz, irizpide horiek izango dituzte helduleku beren buruak ebaluatzeko.</p> <p><i>Koebaluazioa</i> ere funtsezkoa izango da proposamen honetan, ikaskideek elkarreraginean lan egiteaz gain, ebaluatu ere halaxe egingo baitute, uneoro elkarri gomendatuz zer eta nola hobetu; irakasleak bideratu egin beharko du, beharko balitz. Ebaluatzeko modu hau ahozkoa eta etengabekoa izango da, dinamika bakoitzaren ostean, tarte bat horretarako hartuko da. Ariketak, gainera, grabatu egingo dira, eta amaierako koebaluaziorako lagungarri izango zaizkie eboluzioa ikusteko. Egiteak soilik ez du balio ikaskuntza-prozesuaz gogoetetzen ez bada.</p> <p><i>Sumatiboa</i>, ebaluatzeko hirugarren eta azken modua, eta irakasleak egin beharrekoa. Irakasleak, bere partetik, ez ditu ebaluatuko ariketa guzti-guztiak, baina bai bi tailerretan egindako imitazio-ariketa batzuk, eta pisurik handiena azken ekoizpenak izango du. Errubrikak erabiliko ditu ebaluatzeko, eta horren arabera feedback-ak emango dizkie ikasleei, idatziz zein ahoz.</p> <p>Bukatzeko, eskatuko zaie sekuentzia didaktikoa bera ebaluatzeko, galde-erantzunen bitartez.</p>
--------------------------	---

5. Proposamen didaktikoa

5.1. Hezurdura

Sekuentzia didaktikoaren eskema erabiliko denez, Dolzek eta Gagnonek (2008) dioten moduan, aurretestua edo hasierako ekoizpena eta ondotestua edo azken ekoizpena egingo dira, eta, tartean, azken ekoizpen horri begirako tailerrak, bost orotara: hiru ahoskerari lotuak, eta bi gorputz-adierazpenari lotuak. Honatx eskema orokorra:

1 irudia. Sekuentzia didaktikoaren hezurdura (gerok egina)

4. taula. Sekuentzia didaktikoaren hezurdura (gerok egina)

Aurretestua: hasierako ekoizpena	Fase honen helburua da ikasleek beren adierazkortasun-falta sentitzea. Egoera komunikatibo bat proposatuko zaie, eta aurrez batere tresnarik eman gabe, senez eta boteprontoan, aho-tsez eta gorputzez erreakzionatu egin beharko dute. Teoria-zantzu batzuk ere landuko dira zenbait adibideren bitartez, hurbilpen teorikoan aipatutako hainbat ezaugarriren kontzientzia hartzeko. Sekuentzia didaktikoaren zentzua identifikatu eta erronkatzat ulertzeko ezinbesteko abiaburua izango da.
Tailerrak: ahoskera	Ahotsaren askotariko alderdiak martxan jartzea da asmoa. Lehenik, dikzio-ariketa batzuk proposatuko zaizkie, mingainak aktibatzeko, ahotsaren garrantziaz jabetzeko. Dena den, bertzeko ariketa orokor horiek bainoago, presentzia imitazio-ariketek hartuko dute, eta audio bidez jarriko dizkiegun hizketaldi eredugarriak imitatu beharko dituzte, doinuaz, intonazioz, esan-indarrez... Hiru saio eskainiko zaizkio ahotsari.

Tailerrak: gorputza	Gorputzaren alderdia lantzeko dinamikak ere imitazio bidez egin beharrekoak izango dira, gorputzarekin, keinuekin, aurpegiko jestuekin <i>esateko</i> ariketak proposatuko dizkiegu, eta zenbait kasutan, ahotsa eta gorputza batera sinkronizatzen saiatuko dira; adibidez, <i>Bala-bala</i> ariketan, kontakizun neutro bat askotariko emozioetatik kontatuko dute, bai ahotsez, bai gorputzez. Bi saio eskainiko zaizkio gorputzari.
Ondotestua: azken ekoizpena	Azken ekoizpenerako imitatzen ohituta egongo dira, zenbait testuinguruan zer doinu eta zer jestu erabili ikasita izango dute; azken ekoizpenean, eskualdeko herritarren bideoak jarriko zaizkie, analizatu egin beharko dituzte ahoskera eta gorputz-adierazpena, eta bakarkako lanean, ispiluaren aurrean entseatzuz, gero eta bertsio hobearen bila aritu beharko dute, azkenik, oholtza gainean eta ikaskideen aurrean, ahalik eta ondoen imitatzeko. Lehiaketa egingo da eta imitatzaille onena aukeratu dute elkarrekin.

5.2. Lagina

Sekuentziaren lagin bat erakuste aldera, saio esanahitsuetako hiru xehe aletuko dira hurrenez hurren: ahoskera-tailerrari dagokion lehen saioa; gorputz-adierazpena lantzeko tailer-aldiko lehena; eta azken ekoizpenaren aurreko saioa, zortzigarrena.

5. taula. Sekuentzia didaktikoaren 3. saioa, ahoskera-tailerra (gerok egina)

Ikerketa-lana taldean partekatu	10 min	Ikasleei aurreko saioan eskatu zitzaient, etxean, lagunartean, gertukoaren artean –euskaraz adierazkor diren artean– galdetzea zer esaten duten haserretzen, poztan, edota harritzen direnean. Galdeketa-lanetik bildutako esaldi eta hitz adierazkorrak helarazi beharko dituzte ikasleek, U-ren erdian jarrita. Irakasleak galdetuko die noiz erabiliko lituzketen, eta saiatuko dira testuinguruan kokatzen. Bildutakoen artean adie-
--	--------	--

		razkorrak direnekin zerrenda partekatu bat osatuko dute Drive bidez, gerora ere eskura izan dezaten kontsultarako.
Dikzio-ariketa (Eusko Jaurlaritza, Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa Saila d. g.: 10)	20 min	<p>Dikzioa hobetzeko, gimnasia-ariketak egin behar dira mihiaz, ahoko gihar hori sendotzeak asko laguntzen baitigu hitzak hobeto ahoskatzen. Ikasleak bikoteka jarriko dira eta ariketa hauek egingo dituzte:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Mihia atera eta gorde, ahalik eta arinen. – Mihia atera eta gogor eta zorrotz jarri. – Mihia nasai utzi, hots, bigun eta lasai. – Mihia ahoaren eskuineko eta ezkerreko aldetik atera. – Mihia zeharo atera eta, hori egin ondoren, ahoaren mutur batetik bestera higitu, ezpainak zabal-zabalik. – Ezpainak itxita, mihia ateratzen ahalegindu. – Mihia sudurrerantz eta kokotserantz eraman. – Boligrafoari mihiaren eta goiko ezpainaren artean oratu. – Boligrafoari haginekin oratuz, edozein testu ahots goraz irakurri.
Bala-bala ariketa	20 min	<p>Testuinguru batzuk emango zaizkie ikasleei, gertu senti ditzaketenak: pozetik eta harriduratik. «Bala-bala» ahoskatu beharko dute, baina emozio jakin batera egokituta. Lehen saioko adibide berberak erabil daitezke, asmoa da haien ahotsa erregulatzeko kontzientzia hartzea, ohartzea egoera bat edo bestean ezberdin jardun behar dutela:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Lehen adibidea (bi lagun): Patioan futboleak jokatzen ari zarete, partida berdinduta dago, eta azken minutuan gol erabakigarria sartu duzue. Nola ospatuko zenukete? – Bigarren adibidea (bi lagun): Irakasleak esan dizue datorren ostiralean egun-pasa joango zaretela, eta, ondorioz, ez dela eskolarik emango.

Imitazio- ariketa	35 min	Bi audio (ikus A eta B eranskinak) emango zaizkie aukeran, batean noka darabilte, bestean toka. Bost-sei laguneko taldeetan elkartuko dira, hautatu dutenaren arabera, eta imitazio-jolasak elkarrekin egingo dituzte, taldean, aparteko geletan. Ikasleei eskatuko zaie aurreko adibideetan ikusitako hitz eta esapide adierazkorrak txertatzea, betiere tes-tuinguru horretan egokia bada. Audioak grabatu egingo dira.
Transkripzioak	<p>– Lehen audioa: <i>Esan zian: “Aizan, hi, nik hiri ezer in al dinat?”; ta nik: “Ez”; “Ta, ze esaten ai haiz?”; “Ni?”; “Bai, hi, hi, hi”; “Nik ezit ezer esan”; “Bai, pentsatu ondo”.</i></p> <p>– Bigarren audioa: <i>Osaba Inazio korrikalari ona al dan? Hue baino gizon azkarra-goik ez zeok eguzki azpin motel!</i></p>	

6. taula. Sekuentzia didaktikoaren 6. saioa, gorputz adierazpena lantzeko tailerra (gerok egina)

6. saioa (gorputz-tailerra)		
Imitazioak	15 min	Aurreko saioan emandako (ikus C eta D eranskinak) txistearen eta tanto-kontaktaren imitazioak egingo dituzte banan-banan ikaskideen aurrean. Koebalua-zioan nola hobetu proposatuko diote elkarri. Komeni da imitazio-saio hauetan guztietan ondo egiten dutenean saritzea, ikasleen motibazioaren mesedetan. Audioak grabatu egingo dira.
Ahotsetik gorputzera		
Arnasketa- ariketak (Zabala 2018)	15 min	Ikasleak borobilean jarriko dira. Begiak itxiko dituzte eta arnasketa-erritmoen kontzientzia hartzeko ariketak egin: arnasketa bizkorrak, lasaiak... Asmoa da adieraztea nola dauden, zer sentitzen duten, nabaritzea emozioaren arabera arnasketa-erritmoa nola aldatzen den.

		<p>Egoera komunikatiboak proposatzea da intentzioa, horren arabera arnasketa egin dezaten. Ariketa egin ondoren, jardueran zehar izan dituzten sentipenak partekatuko dituzte.</p> <p>Ondoren, arnasketa jakinak lotuko dituzte gorputzeko atalekin, arnasa gorputz atal jakinetara mugituz: burura, bular aldera, besoetara... Horretara gerturatzea da asmoa.</p>
Bala-bala ariketa: emozioak asmatzen	15 min	<p>Irakasleak azalduko die gorputzean jarriko dutela fokua, baina ahoskeran egindako lanketak ez ahazteko, helburua baita pixkanaka-pixkanaka biak sinkronizatzen hastea, proposatzen zaizkien testuinguru jakin horietan behintzat.</p> <p>Ahoskera-tailerretan egindako ariketa berbera egingo dute, baina ahotsez ez ezik, orain gorputzez ahal duten moduan adierazi beharko dute, beste behin ere, hutsunea identifikatuz. Gorputzean duten blokeoaz jabetzea da asmoa.</p> <p>Testuinguruak emango zaizkie ikasleei, gertu senti ditzaketenak. «Bala-bala» ahoskatu ez ezik, gorputzez adierazi beharko dute, baina emozio jakin batera egokituta. Lehen saioko adibide berberak erabil daitezke, asmoa da haien gorputza erregulatzeko kontzientzia hartzea; helburua da egoera batean edo bestean ezberdin jardun behar dutela ohartzea:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Lehen adibidea (bi lagun): Patioan futbolean jokatzen ari zarete, partida berdinduta dago, eta azken minutuan gol erabakigarria sartu duzue. Nola ospatuko zenukete? – Bigarren adibidea (bi lagun): Ikasgelan zaudete, eta zue-tako batek besteari estutxea edo kutxatila lurrera bota dio, mendeku gisa. Nola erreakzionatuko zenukete? – Hirugarren adibidea (bi lagun): Irakasleak esan dizue datorren ostiralean egun-pasa joango zaretela, eta, ondorioz, ez dela eskolarik emango.

		<p>– Laugarren adibidea (bi lagun): Irakaslea nahastu egin da eta errieta zuri egin dizu, zure ikaskideari egin beharrean. Nola erreakzionatuko zenukete?</p> <p>Ariketa txandaka egitea komeni da, eta testuinguruaren berri antzetzuko duten ikasle horiek bakarrik jakitea, horrela, gainerako ikaskideek asmatu beharko dute –irizpide bakarra gorputz-adierazpena izanik– zein emoziotatik ari diren, gorputzarekin zer esan nahian dabilizan.</p>
Imitazio-ereduak	15 min	<p>Ahoskera tailerrean entzundako audio gehientsuenak gogoraraziko dituzte taldean, eta horietan gorputzez mezua nola adieraziko luketen pentsatuko dute. Konparatze aldera, audio horiek bideo formatuan (ikus E eta F eranskinak) ikusiko dituzte, jakin dezaten kaleko hizkera bizia darabiltenek gorputzez zer-nola ariko lirartekeen egoera erreal batean.</p> <p>Horietako bat aukeran hartuko dute, eta etxean entseatu beharko dute, hurrengo klasean, denen aurrean antzetzeko, gorputzez bakarrik.</p>
Transkripzioak		<p>– Lehen audioa: <i>Esan zian: “Aizan, hi, nik hiri ezer in al dinat?”; ta nik: “Ez”;</i> <i>“Ta, ze esaten ai haiz?”; “Ni?”; “Bai, hi, hi, hi”;</i> <i>“Nik extit ezer esan”;</i> “Bai, pentsatu ondo”.</p> <p>– Bigarren audioa: <i>Osaba Inazio korrikalari ona al dan? Hue baino gizon azkarra- goik ez zeok eguzki azpin moteil!</i></p>

7. taula. Sekuentzia didaktikoaren 8. saioa, azken ekoizpenera bidean (gerok egina)

Azken ekoizpenari sarrera	10 min	<p>Irakasleak azalduko die aurreko saio guztietan ikasiak azken ekoizpenean erakutsi behar dituztela. Ikus-entzunezko bideoak jarriko zaizkie imitatzeko, ikasgelan analizatuko dira, etxean entseatu, eta, azkenik, ekoizpena bera ikasgelan ez, aretoan antzetzeko beharko dute,</p>
----------------------------------	--------	--

		<p>oholtzan. Bideoz grabatuko da, eta koebaluazioan imitaziorik onena nork egin duen erabakiko da, alegia, lehiaketa bat egingo da, eta imitazio onena zein izan den erabakiko da.</p> <p>Bestalde, irakasleak gogoraraziko die ebaluatzeko errubrika zein izango den, eta eskura banatuko die.</p>
Ereduak analizatu	40 min	<p>Bi eredu emango zaizkie (ikus H eta I eranskinak).</p> <p>Biak ikusiko dituzte taldean, eta ikasleei hitz egiten utziko zaie. Irakasleak galdera irekiak egingo dizkie: Zer iruditzen zaizkizue? Zein gustatu zaizue gehien? Ahoskeraren eta gorputzaren erabilera naturalak iruditu al zaizkizue? Aurreko klaseetan aipatutako ezaugarriak ba al dituzte? Zeintzuk?</p> <p>Ikasle bakoitzak nahi duena aukeratuko du, baina irakasleak saiatu behar du animatzen denek berbera egin ez dezaten. Azken antzezenari begira, egokia litzateke azpialdeak osatzea, eta koebaluazioan egitea bertsio onenera iristeko bidea.</p> <p>OHARRAK:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Bideoen bat ulertzea kostatuz gero, testua transkribatuta emango zaie. – Bideoa osorik imitatzea zailegia irudituz gero, zatirik argiena hartu eta berau imitatuko da.
Taldeak osatu eta lehen saiakera egin	10 min	<p>Ikasleek imitatu nahi duten ereduak aukeratuko dute.</p> <p>Segidan, lehen entsegu gisa, talde bakoitzeko ikasle batek, bideoa berriz ikusi gabe, imitatzeko lehen saiakera egingo du. Koebaluazioan ondorio batzuk aterako dituzte, eta horiek aplikatzen saiatuko dira azken bertsioan. Azken ekoizpena garrantzikoa dela sentitu behar dute, gogorazi behar zaie zergatik ari diren sekuentzia didaktikoa egiten, baita nota jokoan dagoela ere.</p>

<p>Transkripzioak</p>	<p>– Lehen bideoa:</p> <p><i>Hi, oain hurruna, jun gattuk Brasilea bakaziotan ta, han batetik Rio de Janeiro, bestetik Sao Paulo, etzekit ze ta... Halako baten behintzat esan genin: “Hi gar, gar fruta jan behaiu, Brasilen sekulako fruta zeok, ta gar fruta jan behaiu, beste otorduik eztiu in behar, fruta. Jun nitxoan perie zala ta ez zala, ta han saltzaille bat bazeoan kiston borondatekin, geo jakin genin zeatik zeuken halako borondatea. Ta hasi huan, bateko mahatsa etzekit nolakoa, besteko etzekit nolako fruta... Danak atea zizkin, ta kao, han beste txanpon bat zeok, etzekit reala o zer dan, ta gu arten euron kambioa re oso ondo in gabe, ta hak eskautakoa patu gintxoan, ta atea giñenen hasi gintxoan “zenbat euro oteie o ze ote da” ta. Hi, ba, 60 euro frutatan, ta lau pieza txar erosi genizkin. 60 euro! Sekula frutatan gastatu deuna baino gehio Brasilen gastatu genin.</i></p> <p>– Bigarren bideoa:</p> <p><i>Gue etxen gehien xaxatze zianak gue anai hoi ta ahizpa hoi. Ta hola, parranda in ta astelehenetan ez bazan jaikitzen... Aizu, gue ahizpak’e, kuartoko atia zabalik e... Eta hoi hortik honea lotan, ta zu hemendik horrea. Ta gue anayak eruana earki itte zun ba, lotan baleo bezela. “Attu al dek? Amak jaikitzeke”. Ama orduako dettuta igual. (Muzin egiten du, “onomatopeia” bidez). Handik jun zan berriz ta: “Dios, eztek ba jaikitzen”. Xaxatzea gusatze zitzaion hari: “Aitze al dek? Jaikitzeke!”. Bi-hiru aldiz igual, ta gure anaiak amorratze ziyon... Ta kao, gue ahizpak ze itte ziyon, hola, hanka hola e, hola jarrita ta atia zabalik. Manta atzetikan hola, hankatatikan, ta pixkat atzeaka, hola itte zunian, jesus martxa. “Oaindik ez al haiz etorri?”. Jun zan berriz ta, halako batian, da!, gehio tira ta, saltatze zitzaionian... Zea, anaia. Hua belozidadia. Ai ama, ai ama! Oañe zer dezue? Harritzekoa oañe, alkarrekin juntatzen... Eske jarriko nizueke bat Kaifasen etxen, ta bestia Nasen etxen, ta biyoi bina masaileko emanda gainea.</i></p>
------------------------------	---

6. Eztabaida eta ondorioak

Atal honetan, sekuentziaren alderdi azpimarragarrienak eztabaidatu, ondorio esanguratsuenak aipatu, eta, azkenik, aurrera begirako asmoa azalduko da. Lehenik, sekuentzia aplikatu egin beharko litzateke ondorio argigarriak atera eta hobekuntzak proposatzeko, dena den, hasierako sekuentzia hura aplikatzeak ematen du gerta litekeenaren irudi argixeagoa.

Imitazio-jolasei abantailak darizkie, baina baita mugak ere. Ikasleak eredu baten bidez ikasten du ahoskera eta gorputz-adierazpena nola erregulatu, eta horrek ezin dakartza, esaterako, ikasitakoak beste testuinguru batzuetan erabili ezina. Hori baino arazo handiagoa da ahoskera-sistema arauturik ez izatea, horregatik proposatzen da imitatzea, ez baikara gai paperean transkribatutako esaldi-sortak nola kantatu deszifratzeko, partitura idazteko. Proposamen hau, dena den, euskal hiztun adierazkorrek lortzeko lehen bitartekoa da, gauzak ondo bidean ikasiko baitituzte haserrea adierazteko hitzak, ikasiko baitute txiste bat nola kontatu, adarra nola jo euskaraz, eta abar.

Hizkera egokian pentsatu eta nahi gabe, adinez nagusiak datozkigu akordura, haiek direlako gazteen aldean askoz ere hiztun hobeak; baina, ikasleei ezin zaizkie nagusien ereduak soilik erakutsi, ikus dezatela euskara adierazkorra ez dela zaharren kontua bakarrik. Ezinbestekoa da profil gazteengana jotzea, noketan ari direnengana, adibidez. *Speaking drilling* aplikatzerakoan, aipatu da lehentxeago kontuan izan behar dela ulergarritasuna; hizlarietako bat berdinek gabea da, hizkera orokortuaren kontrako sendabelar, eta hain justu horrexegatik ez zaio horren erraz ulertzen, ezohiko hitzak darabiltzako erritmo bizi-bizian. Ez da erabaki ona, gure ustez, hizkera egokitzea ulergarritasunaren mesedetan; bestela, helburu den adierazkortasuna bera kolokan jarriko litzateke, horrela kamusten dira mingainak. Ikasleek lan handiak balituzte ulertzeko, zilegi litzateke zatikako lanketa egitea, transkripzioen laguntzaz.

Tailerrei dagokienez, ahotsa eta gorputza bereizita lantzeko hautua egin da, alderdi bien kontzientzia hartzeko lanketa espezializatua eginez. Halere, tarteka, eredu berberak imitaraztea erabaki da, ahoz nola esaten den ikasi

duten eduki bera gorputzez ere nola adierazten den ikasteko, biak naturalki nola uztartzen diren ikasteko; funtsean, haiek ere gauza bera egin beharko baitute azken ekoizpenean.

Segidan aipatuko diren ondorioak balizkoak dira, baina, lehen sekuentziaren esperientzia eta ikasle-taldea ezagututa, gertagarriak dira denak ere:

- Ikasleei euskaraz adierazkor izateko tresnak eman ematea.
- Ikasleak beren adierazkortasun-faltaz jabetzea.
- Ahoskeraren eta gorputz-adierazpenaren garrantziaz jabetzea.
- Imitazioaren bidez, ikasi dute, testuinguru jakinetan behintzat, aurretik zirena baino adierazkorrago izaten, bai ahotsez, bai gorputzez.
- Imitazioaren bitartez barneratutako esamoldeak antzeko egoeretan erabiltzea.
- Tolosako eta Tolosa inguruko euskalkia, hitanoa eta adierazkor izateko beste hainbat baliabide eta tresna aplikatzea.
- Ikasleek adierazkortasuna emozioetatik lantzea.
- Ikasleek jendaurrean aritzeko blokeoa askatzea lortzea.
- Ikasleek ereduaren bidez ez ezik, elkarreraginean ere ikastea.
- Galbidean den hizkera-ondarea transmititzea, eta ohartzea, oro har, egoera diglosikoaren larritasunaz.

Ikasle guztiek ez dute izango inplikazio- eta engaiamendu-maila bera, baina, hobetu denek hobetuko dute, elkarrekin ikasiko dute, lehiaketa- eta jolas-giroan, inoiz aurre egin gabekoei –jendaurrean aritzeko lotsak, esaterako– heldu beharko diete, emozioak landuko dituzte; bene-benetako erronka izango da ikasle guztientzat, aulkian eserita isilik egotetik, zutik eta isildu ere egin gabe aritzera igaroko dira. Hasieran galtzak bete lan izango badute ere, dinamikan laster murgilduko dira, ohiko bilakatuko da imitatzea, eta positiboki balioztatuko dute sekuentzia bera, praktikaldiko sekuentzian egin zuten bezala. Eta zenbat eta lotura positibo gehiago izan, orduan eta aukera gehiago imitatzen ikasiak kalean esateko.

Etorkizun hurbilari begira, asmoa da sekuentzia Tolosaldeko ikastetxeetan probatzea, emaitzak jaso eta beharrezko egokitzapenak egitea, eta katean-katean, gero eta proposamen egokiagoak diseinatu eta ikasleekin aplikatzea. Emaitzak onak balira, Euskal Herriko beste eskualde batzuetan

aplikatze aldera, diseinu-lanei ekin beharko litzaieke, tokian tokiko kideekin elkarlanean. Garrantzitsua da sekuentzia ohikoa izatea hezkuntzako programazioetan, bestela nekez zorrotzuko dira aizkorak.

Horren eskutik, ahozkotasuna berariaz lantzeko, irakasleek ahozko komunikazioan aditu izan behar dute. Irakasleak gutxitan jartzen dira ikasleek egiten dituztenak egiten, imita dezatela haiiek ere Adunako Bibiana haserre bizan noketan. Baina hezkuntzatik harago jarri behar da begia, eta eskolatik harago ere aplikatu egin beharko litzateke, esaterako, guraso eta kultura elkarteetan; finean, gazteei espazioak eta aliatuak ere eskaini behar zaizkie adierazkor aritzeko, eskolan, eta eskolatik kanpo.

Azkenik, argi utzi nahi da sekuentzia garai honi dagokion estrategia bat dela, imitazioa ez dela inolaz ere azken xedea, helburu idealera gerturatzeko bitarteko eraginkorra baizik. Izan dadila hau soka luzea ekarriko duen ekinaldia.

Bibliografia

AHOTSAK (d. g.). *Tolosaldekoa (Hizkera)*. Ahotsak.eus. <https://ahotsak.eus/euskalkiak/erdialdekoa-gipuzkera/erdiguneko-g/tolosaldekoa/> (2023ko ekainaren 20an kontsultatua).

AINI, N., KHOYIMAH, N. eta SANTOSO, I. (2020). *Improving students speaking ability through repetition drill*. Project (Professional Journal of English Education).

ALBERDI LARIZGOITIA, J. (1994). «Hitanoa non eta nork erabiltzen duen», *Euskera* 39 (3): 983-993.

——— (1996). *Euskararen tratamenduak. Erabilera*. Iker bilduma, 9. zenbakia. Bilbo: Euskaltzaindia: 163-297.

ALTUNA, J. (2023). Hizkuntzaren funanbulistak. Hizkuntza-sozializazioa kirol-eremuan adin eta generoan ardaztuta. [Doktorego-tesia]. Euskal Herriko Unibertsitatea.

ALTUNA, J., eta HERNÁNDEZ, J. M. (2018). «% 2,7a: euskara, generoaz mintzo?», *BAT Soziolinguistika Aldizkaria*, 106, 2018 (1): 115-144.

——— (2018). *Hitza eta ekintzak. Chihiroren bidaia euskal hiztun nerabeen bila*. Eskola Hiztun Bila Jardunaldiak, 2018-10-10.

ALTZA, J. (2021). «Lurdes Oñederra: “Euskaltzaindia ez da matxista, baina bada euskaltzain matxistarik oraindik ere”». *Argia*. <https://www.argia.eus/albiste/euskaltzaindia-ez-da-matxista-baina-bada-euskaltzain-matxistarik-oraindik-ere> (2023ko apirilaren 15ean kontsultatua).

AMONARRIZ, E., OSA, E. eta ARRUTI, I. (2004). «Ahozkortasuna eremu ez-kurrikularrean hizkuntz proiektuaren markoan», *BAT Soziolinguistika Aldizkaria* 51: 137-158.

AMONARRIZ, E. (2015). «Ahozkortasuna soziolinguistikaren behatokitik», *BAT Soziolinguistika Aldizkaria* 96: 103-127.

——— (2019). *Kike Amonarrizen hitzaldia osorik* [Bideoa]. Soraluze. <https://plaentxia.eus/soraluze/1575458799745-kike-amonarrizen-hitzaldia-osorik-bideoan> (2023ko apirilaren 14an kontsultatua).

ARBELAITZ, L. eta ARRUTI, A. (2023/03/26). «Euskara: atzera ala aurrera goaz?», Iñaki Iurrebaso soziologoarekin elkarrizketa. *Larrun* (283). https://www.argia.eus/astekaria/docs/2818/pdf/Larrun_283.pdf (2023ko apirilaren 14an kontsultatua).

ARYANI, R. eta RIZKIYANI, F. (2017). «Video Educative Learning to Improve Listening and Speaking Skills of English by Imitate the Native Speaker», in *English Language and Literature International Conference (ELLiC) Proceedings* (1): 206-210.

BARRIOS, M., OSA E., MUÑO A I., ELORZA, I. eta BOAN, K. (2008). *Zenbait orientabide erregistroen trataeraz*. Bilbo: Euskaltzaindia, Jagon Saila.

CONFERENCIAS Y TRABAJOS DIVERSOS (2013-05-26). *Xabier Amuriza. Euskara batua zertarako nahi dugu? Hizkume* [Bideoa]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=8Un2TEkgYFA> (2023ko apirilaren 21ean kontsultatua).

CUENCA VILLARÍN, M. H. (2019). «¿Se puede enseñar la pronunciación?», *Euskera* 64: 2, 2: 959-976.

DIAZ DE GEREÑU, L. (2017). «Eskola bidezko euskararen biziberritzea: arrakastarako baldintzak aztergai», *Euskararen biziberritzea: marko, diskurtso eta praktika berriak birpentsatzen*. Udako Euskal Unibertsitatea: 101-126.

DOLZ, J. eta GAGNON, R. (2008). «Le genre du texte, un outil didactique pour développer la langage oral et écrit», *Pratiques* 137/138: 179-198.

DOLZ, J. eta SCHNEUWLY, B. (1997). «Géneros y progresión en expresión oral y escrita. Elementos de reflexión a partir de una experiencia realizada en la Suiza francófona», *Textos de Didáctica de la Lengua y la Literatura* 11: 77-98.

——— (1998). *Pour un enseignement de l'oral. Initiation aux genres formels à l'école*. Paris: ESF Éditeurs.

EHB JARDUNALDIK (2020). *Xabier Paya: ikasle, ikusle, ekoizle...* [Bideoa]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=2xzf3GQAyIM> (2023ko martxoaren 22an kontsultatua).

EITB. (2021). *Pilota: 4 1/2ko finala (2021): Altuna III - Laso* [Bideoa]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=J37LC9I6vUA&t=3641s> (2023ko ekainaren 20an kontsultatua).

——— (2021). *Zezen batek Martzelino harrapatu zuen eta bere Suzuki Vitarak bizitza salbatu zion* [Bideoa]. Eitb.eus. <https://www.eitb.eus/eu/telebista/programak/herri-txiki-infernu-handi-ibarra/bideoak/osoak/8329902/zezen-batek-martzelino-harrapatu-zuen-eta-bere-suzuki-vitarak-bizitza-salbatu-zion/> (2023ko ekainaren 20an kontsultatua).

ESNAOLA, I. (2000). «Euskara nerabezaroan, gazteen hizkera eta motibazioa», *Hik Hasi*. <http://www.hikhasi.eus/Artikuluak/20000601/euskara-nerabezaroan-gazteen-hizkera-eta-motibazioa> (2023ko maiatzaren 25ean kontsultatua).

EUSKAL IDAZLEEN ELKARTEA (2011). «Antzerkia eta ahozkotasuna», *Uberan.eus*. <https://old.uberan.eus/?gatzetan-gordeak/erreportajeak/item/antzerkia-eta-ahozkotasuna> (2023ko apirilaren 4an kontsultatua).

EUSKAL KULTUR ERAKUNDEA (2018). «Andoni Egaña: ahozkotasuna gaur egun». [Bideoa]. *Argia*. <https://www.argia.eus/multimedia/solasaldiak/ahozkotasuna-egun> (2023ko maiatzaren 30ean kontsultatua).

EUSKALTZAINDIA (2023). *Etorbizun-ikuspegia: aurkezpena osorik* [Bideoa]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=PrBnj0ShxTQ> (2023ko martxoaren 16an kontsultatua).

EUSKO JAURLARITZA (d. g.). *Hizkuntza-komunikaziorako gaitasuna. Material didaktikoa. Derrigorrezko Bigarren Hezkuntza*. Eusko Jaurlaritza. Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa Saila. http://nagusia.berritzeguneak.net/gaitasun/docs/competencias/esatari_trebeak2DBH.pdf (2023ko apirilaren 18an kontsultatua).

——— (2016). *Heziberri 2020, Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako Curriculum*. Eusko Jaurlaritza. Hezkuntza, Hizkuntza politika eta Kultura Saila.

GALTAUNDI EUSKARA TALDEA (2022). «Tolosako kaleetako euskara-erabilera %52,5ekoa da». <https://www.galtzaundi.eus/tolosako-kaleetako-euskara-erabilera-r5ekoa-da/> (2023ko martxoaren 5ean kontsultatua).

GARCÍA ÁNGELES, S. (2007). «La imitación, la observación y el autoanálisis como recursos prácticos en la enseñanza de la pronunciación del español», in *Las destrezas orales en la enseñanza del español L2-LE: XVII Congreso Internacional de la Asociación del Español como lengua extranjera (ASELE)*. Logroño, 27-30 de septiembre de 2006: 1151-1162. Universidad de La Rioja.

GARCÍA-AZKOAGA, I. M., DIAZ DE GERENU LASAGA, L., IMAZ GAZTELURRUTIA, A. eta ALEGRIA SUSPERREGUI, A. (2010). *Ahozkotasunaren irakaskuntza bigarren hezkuntzako testuliburuetan*. TANTAK *Euskal Herriko Unibertsitateko Hezkuntza Aldizkaria* 22 (1). <https://doi.org/10.1387/tantak.2187>.

GARZIA, J. (2004). «Euskara komunikatiboa», *Euskarazko Kazetaritzaren I. Kongresua*. <https://www.argia.eus/kazetaritza2004/joxerragarzia.pdf>.

GARZIA, J., EGAÑA, A. eta AMONARRIZ, K. (2004). *Euskararen kalitatea. Zertaz ari garen, zergatik eta zertarako*. Eusko Jaurlaritza. Kultura Saila.

GARZIA, J. (2007). «History of Improvised Bertsolaritza: A Proposal», *Oral Tradition*, 22/2:77-115. https://journal.oraltradition.org/wp-content/uploads/files/articles/22ii/8_garzia3.pdf (2023ko apirilaren 10ean kontsultatua).

——— (2008). *Jendaurrean hizlari. (Ahozko) komunikazio gaitasuna lantzeko eskuliburua*. Irun: Alberdania.

GINSBURG, H. eta OPPER, S. (1977). *Piaget y la teoría del desarrollo intelectual*, México: Prentice Hall Hispanoamericana.

HABE (2020). *Helduen Euskalduntzearen Oinarrizko Curriculum* (2. argitaraldia). HABE, Helduen Alfabetatze eta Berreuskalduntzerako Erakundea.

HENDERSON, A., FROST, D., TERGUJEFF, E., KAUTSZCH, A., MURPHY, D., KIRKOVA-NASKOVA, A. eta CURNICK, L. (2012). *English pronunciation teaching in Europe survey: Selected results. Research in language*. https://www.researchgate.net/publication/270262770_The_English_Pronunciation_Teaching_in_Europe_Survey_Selected_Results.

HEZKUNTZA, UNIBERTSITATE ETA IKERKETA SAILA. EUSKO JAURLARITZA (2010). 97/2010 Dekretua, martxoaren 30ekoa, *Euskal Autonomia Erkidegoko Oinarritzko Hezkuntzaren curriculuma sortu eta ezartzeko den dekretua aldatzen duena*. EHAA.

HUMANITATE ETA HEZKUNTZA ZIENTZIEN FAKULTATEA (2020). *Elkarrekintza - Karmele Perez Lizarralde* [Bideoa]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=Gn8so69T8WE> (2023ko apirilaren 13an kontsultatua).

HİK HASI (2001). «Motiboezaguerabilpenaren zioak», *Hik Hasi* 61. <http://www.hikhasi.eus/Artikuluak/20011001/motiboezaguerabilpenaren-zioak> (2023ko apirilaren 10ean kontsultatua).

IRES, W. eta TUR, G. (2016). «La reeducación del cuerpo y la oralidad: dos caras de la misma moneda», *Revista Oralidad-es* 2 (3): 33-37.

IRAOLA, A. (2023). «Euskarak irabazteko auziak. “Egoera dena kontuan hartuta, egun dagoen erabilera maila altua da”». *Berria* egunkaria. https://www.berria.eus/udako_serieak2023/08/01/euskarak-irabazteko-auziak/inaki-iurrebasoren-tesia.htm (2023ko maiatzaren 2an kontsultatua).

IURREBASO, I. (2023). Hizkuntza gutxituen jarraipena, ordezkapena eta indarberitzea neurtzeko demolinguistikazko tresna metodologikoak garatzen. *Euskal Herriako aplikazio praktikoa* [Doktorego-tesia]. Euskal Herriko Unibertsitatea.

MARIN, J. (2015). «Esatearen ederra: agertokitik ikasgelara», *Euskera* 60, 2: 451-476. <http://www.euskaltzaindia.eus/dok/euskera/80509.pdf> (2023ko martxoaren 22an kontsultatua).

MARTÍNEZ BERMÚDEZ, L. V. (2010). «Hizkuntzaren aldakortasuna». *Soziolinguistika Eskuliburua*: 85-130. *Soziolinguistika Klusterra*.

MARTÍNEZ LIROLA, M. (2021). «Role Play y desarrollo de competencias sociales: ejemplos en una clase de lengua inglesa role play and development of social competences: examples in an english language classroom», *ENCUENTRO Revista de Investigación Educativa* 29: 76-89.

MAULYANA, I. (2021). *The Students' Engagement of Drill Technique in Speaking Class*. University of Lampung. <https://www.iostjournals.org/iosr-jrme/papers/Vol-11%20Issue-1/Ser-6/D1101062023.pdf> (2023ko ekainaren 11n kontsultatua).

MIELGO MERINO, R. eta OCIO ENDAYA, B. (2021). *Hizkuntzen didaktika eta irakasleen formakuntza: ibiliak eta ibiltzekoak*. *Euskara oinarri eta eleaniztasuna helburu*,

201. https://www.researchgate.net/publication/356144459_Hizkuntzen_didaktika_eta_irakasleen_formakuntza_ibiliak_eta_ibiltzekoak.

MUJICA, A. (2023). «Euskainola», *Naiz* ataria. <https://www.naiz.eus/eu/info/noticia/20230325/euskainola&sa=D&source=docs&ust=1692552508310647&usg=AOvVaw2QhMJgqPS-58afENm-BAHc> (2023ko ekainaren 16an kontsultatua).

OÑEDERRA, L. (2019). «Ahoskera arautzeaz eta ikaste-irakasteaz», *Euskera* 64, 2: 939-957.

OIHANEDER EUSKARAREN ETXEA (2021). *Ahoskera laborategia - Lurdes Oñederra eta Oroitz Jauregi* [Bideoa]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=0gPODSwBPtQ&t=1465s> (2023ko martxoaren 28an kontsultatua).

OZAETA ELORZA, A. eta GARRO LARRAÑAGA, E. (2010). «Nola bihurtu ahozkoa irakasgarri? generoetan oinarritutako proposamen baterantz», *Hik Hasi* 25. monografikoa: *Ahozko hizkuntza lantzen: haur hezkuntzan hasi eta unibertsitateraino*: 23-31. Lasarte: Xangorin.

OZAITA, J. (2014). «Hurbilpen bat Tolosaldeko gazteek hitanoari buruz duten pertzepzio, diskurtso eta praktikara», *BAT Soziolinguistika Aldizkaria* 2 (91): 83-103.

PAYA, X. (2013). *Ahozko Euskal Literaturaren Antologia*. Euskal Antologiak saila. Donostia: Etxepare Euskal Institutua.

PEREZ, A. (2020). «Alberto Barandiaran: Esperientziarena da euskal kulturak irabazteko duen bataila», *Argia*. <https://www.argia.eus/argia-astekaria/2700/alberto-barandiaran-kultur-transmisioa-hezkuntzan> (2023ko apirilaren 10ean kontsultatua).

PEREZ, E. eta AZPEITIA, A. (2014) «Ahozkotasunaren printzak Koldo Mitxelena-ren enuntziatu parentetikoetan», *Eguno Zenbait Ikerlerro* 29: 45.

PEREZ, K. (2014). Irakasleen prestakuntza ahozko hizkuntzaren lanketa eskolan sustatzeko. Praktika gogoetatsuan oinarritutako prozesu baten azterketa. [Doktorego-tesia]. Mondragon Unibertsitatea.

———, AZPEITIA, A. eta ALONSO, I. (2015). «Unibertsitatea eta eskola elkarrekin ahozko hizkuntzaren didaktika lantzen: egunkarien erabilera etengabeko preskakuntzan», *BAT Soziolinguistika Aldizkaria* 96: 29-43.

PERRENOUD, P. (1991). «Bouche cousue ou langue bien pendue? L'école entre deux pédagogies de l'oral». Wirthner, M. et al. (eds.), *Parole étouffée, parole libérée: fondements et limites d'une pédagogie de l'oral* (15-40). Geneva: Delachaux & Niestle.

SARASUA, J. (2013). *Hiztunpolisa. Euskaltasumaren norabideaz apunteak*. Iruñea: Pamiela.

SOZIOLINGUISTIKA KLUSTERRA (2022). *Hizkuntzen erabileraren kale neurketa. UEMAKo udalerrria eta Tolosaldea, 2021*. <https://soziolinguistika.eus/eu/argitalpenak/hizkuntzen-erabileraren-kale-neurketa-uemako-udalerrriak-eta-tolosaldea-2021/> (2023ko apirilaren 13an kontsultatua).

TERGUJEFF, E. (2012). «English pronunciation teaching: Four case studies from Finland», *Journal of Language Teaching and Research* 3 (4): 599-607.

ZABALA, J. L. [@JuanLuisZabala] (2020-12-10). «Niri ondo iruditzen zait aukera hori egitea, eta ulertzen dut batuari errezeloa. Baina uste dut hobe dela euskara batuari forma kolokialak ematea, euskara batuari kolokiala izateko aukera ukatzea baino». Twitter. <https://twitter.com/JuanLuisZabala/status/1336963043197149184> (2023ko irailaren 8an kontsultatua).

ZABALA ALBERDI, J. (2012). «Ahozko konpetentziak derrigorrezko bigarren hezkuntzan: Sekuentzia Didaktikoak Tolosako laborategian», *Ikastaria* 18: 179-193.

——— (2013). «Ahozko hizkuntza derrigorrezko bigarren hezkuntzan. Esku hartzea eta ikasleen garapena Tolosako esperientzian», *Bat Soziolinguistika Aldizkaria* 87-88: 127-148.

——— (2016). «Zer egin ahozko komunikazioa eskolan lantzeko?», *BAT Soziolinguistika Aldizkaria* 101: 107-125.

——— (2018). *Ahozko komunikazioa irakastea. Norabide bat ahozko hizkuntzaren argitan*. Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia.

ZALBIDE, M. (2002). «Ahuldutako hizkuntza indarberritzea: teoriak zer dio?», in *Ikastolen IX. Jardunaldi Pedagogikoak, 2002*.

Eranskinak

A eranskina: Audioa. Bibiana haserre.

B eranskina: Audioa. Ander eguzki azpian.

C eranskina: Txistea. Esparadrappua.

D eranskina: Txistea. Tanto-kontaketa.

E eranskina: Bideoa. Bibiana haserre.

F eranskina: Bideoa. Ander eguzki azpian.

G eranskina: Errubrika.

H eranskina: Bideoa. Brasil.

I eranskina: Bideoa. Anai-arrebak.

